

Anmälan mot Polismyndigheten i Stockholms län, Polismyndigheten i Östergötlands län och åklagare vid Åklagarmyndigheten för långsam handläggning av en polisanmälan

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 20 juni 2005, klagomål mot Polismyndigheten i Stockholms län, Polismyndigheten i Östergötlands län och åklagare vid Åklagarmyndigheten, Norrorts åklagarkammare i Stockholm, med anledning av handläggningen av en polisanmälan m.m.

Utredning

Polismyndighetens i Stockholms län handlingar i ärendet K91467-02 och diarieblad i Norrorts åklagarkammare i Stockholm ärende 101-2303-02 inforrades och granskades. Av dessa framgick bl.a. följande.

Den 11 april 2002 gjordes en polisanmälan vid Polismyndigheten i Östergötlands län. Det antecknades att brottsrubriceringen uppsköts i avvaktan på utredningen. Påföljande dag överfördes anmälan till Polismyndigheten i Stockholms län. Anmälan gällde händelser som hade inträffat under perioden december 1998 till och med juni 1999. Enligt anmälan hade målsäganden, efter en artikel i Expressen i december 1998, blivit hotad till livet per telefon. Vidare hade målsäganden i juni 1999 ringt till polisen eftersom hon sent på kvällen mottagit hotfulla telefonsamtal. Medan hon väntade i telefonen hade det ringt på dörren. När hon öppnade dörren hade hon överfallits av tre män. På grund av rädsla hade hon inte gjort någon polisanmälan tidigare.

Den 16 april 2002 erhöll Polismyndigheten i Stockholms län en begäran om besöksförbud från AA med hänvisning till den tidigare gjorda polisanmälan. Ärendet överfördes därefter till Åklagarmyndigheten, Norrorts åklagarkammare i Stockholm. Den 29 april 2002 beslutade kammarråklagaren BB att inte meddela besöksförbud. Samma dag gav hon polisen utredningsdirektiv om att hålla ett målsägandeförhör. I september 2002 begärde Stockholmspolisen biträde av Norrköpingspolisen med att hålla detta förhör. Först den 15 april 2004 hölls målsägandeförhör med AA. Den 13 maj 2004 beslutade BB att förundersökningsledningen skulle övertas av Polismyndigheten i Stockholms län

eftersom gärningsmännen var okända. Den 10 augusti 2004 lade polismyndigheten ned förundersökningen med motiveringen att ”ev. olaga hot och misshandel är preskriberade”. Samma dag noterades i historiken i det s.k. RAR-systemet (kriminaldiariet) att förundersökning i ärendet hade inletts den 25 april 2002 av kommissarien CC.

Assistenten DD (Polismyndigheten i Stockholms län), som registrerade uppgifterna den 10 augusti 2004 i kriminaldiariet, upplyste bl.a. att hon inte kommer ihåg vilket underlag som fanns för hennes ajourföring men att ett beslut om inledande av förundersökning ibland endast finns noterat på aktomslaget till ärendet.

Ärendet remitterades till Polismyndigheten i Stockholms län för upplysningar och yttrande över handläggningen av det aktuella ärendet. Polismyndigheten kom in med ett yttrande jämte upplysningar från polismästaren EE, Norrorts polismästardistrikt.

EE anförde bl.a. följande.

Inspektören FF vid Norrortspolisen fick ärendet för handläggning 2002-04-25 och har lämnat följande uppgifter.

”Under tiden maj 2002 fram till 3 september 2002 försökte jag att identifiera och få kontakt med kvinnan dock utan resultat.

Sannolikt har det skett en aktrensning efter det att ärendet lagts ned men jag förutsätter att jag kallat målsäganden till förhör utan att denna hörsammats. Vad jag kan erinra mig förelåg svårigheter att få fram adressuppgifter och telefonnummer till målsäganden. Troligen fick jag telefonkontakt med målsäganden i augusti 2002 och fick då uppgift om hennes nya adress i Norrköping.

Vid samtal/samtalen med målsäganden blev hon tillfrågad om hon önskade att jag skulle komma till Norrköping för att hålla förhöret med henne eller om det var tillfyllest att polisen i Norrköping genomförde detta. Målsäganden sade sig inte ha något emot att polisen i Norrköping hörde henne varför jag informerade henne om att jag skulle skicka ärendet på remiss till Norrköpingspolisen vilket skedde 2002-09-03.

I samband med samtalen med målsäganden kom vi överens om att hon skulle faxa över en kopia av den tidningsartikel från Expressen den 6 december 1998 som finns med i ärendet – vilket skedde 2002-08-14.

Efter att ärendet remitterats har jag vid minst ett tillfälle haft kontakt med utredningsassistent GG i Norrköping per telefon i anledning av förhöret med målsäganden. GG önskade då bl.a. få viss bakgrundsinformation i ärendet. När i tiden dessa telefonsamtal skett kan jag inte erinra mig och dessa är tyvärr ej dokumenterade.

Remissförhöret från polismyndigheten i Östergötland kom till Norrortspolisen 2004-04-20 och 2004-05-13 övertogs förundersökningen av polismyndigheten enligt beslut av kammaråklagare BB.

Förhöret med målsäganden innehöll ingen ny information som kunde leda utredningen framåt eller uppgifter som kunde leda fram till att eventuell gärningsman/gärningsmän skulle kunna identifieras. Några ytterligare utredningsåtgärder vidtogs ej– och jag erhöll ej heller några ytterligare utredningsdirektiv – innan ärendet 2004-08-10 skrevs av p.g.a att brottet var preskriberat, enligt beslut av kriminalinspektör HH.

Omständigheterna som påverkat utredningen är bl.a. att brottet anmäldes nästan tre år efter händelsen samt att någon teknisk undersökning av brottsplatsen ej skett.”

Såvitt framgår av handlingarna i ärendet och av FF:s ovanstående redovisning har inga utredningsåtgärder i ärendet vidtagits från den 3 september 2002 av Norrorts-polisen, då ärendet skickades till Norrköping, fram till dess förhöret med målsäganden kom till stånd den 4 april 2004. När åklagaren den 13 maj 2004 beslutade att förundersökningen skulle ledas av polis var det en månad kvar till preskription.

FF borde – såsom handläggare av ärendet – ha varit mer aktiv för att i första hand påskynda remissens handläggning hos polisen i Norrköping.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande.

Bedömning

Polismyndigheten hänvisar till Norrorts polismästardistrikt skrivelse när det gäller bedömningen av hur aktuell förundersökning har handlagts. Polismyndigheten vill också tillägga att handlingarna i förundersökningen utvisar att ärendet har varit svårutrett, bl.a. på grund av att signalementsuppgifterna om gärningsmännen varit mycket knapphändiga samt att polisanmälan gjorts nästan tre år efter händelsen. I övrigt kan konstateras att ärendet översändes på remiss till Polismyndigheten i Östergötlands län den 3 september 2002, dvs. ca 4,5 månad efter det att anmälan gjordes, samt att remissvaret från denna myndighet inkom till Polismyndigheten i Stockholms län den 20 april 2004. I likhet med polismästardistriktet anser polismyndigheten här att berörd utredare borde ha varit mer aktiv för att påskynda handläggningen av det remitterade ärendet hos Polismyndigheten i Östergötlands län.

Ärendet remitterades till Polismyndigheten i Östergötlands län för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet. Polismyndigheten anförde följande.

Upplysningar

Den 4 september 2002 inkom ärendet på remiss från Polismyndigheten i Stockholms län. Ärendet handlades vid kriminalenheten i Norrköping, våldroteln. Remitterande polismyndighet begärde hjälp med ett målsägandeförhör.

Rotelchefen, kriminalkommissarien JJ, har beskrivit att arbetssituationen vid den här tiden var mycket ansträngd. Den 5 februari 2004 inkom en förfrågan om hur ärendet fortskred från Polismyndigheten i Stockholms län. Den besvarades av JJ den 11 februari 2004. Den 14 april 2004 fick en utredare på roteln i uppdrag att hålla förhöret. Det gjordes dagen därpå.

Ärendet redovisades till Polismyndigheten i Stockholms län den 16 april.

Yttrande

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. En allmänt sett stor arbetsbörda kan i sig inte ursäktas att ärenden preskriberas. Till rotelchefens arbetsuppgifter hör att leda och prioritera arbetet. Det är inte acceptabelt att detta sker på ett sådant sätt att ärenden preskriberas.

Polismyndigheten ser allvarligt på det inträffade och kommer att se över rutinerna och systemet för uppföljning av utredningsverksamheten.

Ärendet remitterades därefter till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet. Därvid skulle särskilt anges

- 1) när och av vem förundersökning inleddes i ärendet enligt åklagaren, och för det fall att detta skedde den 25 april 2002, beträffande vilket/vilka brott inleddes i så fall förundersökning,
- 2) vilka eventuella åtgärder som vidtagits för att påskynda handläggningen av ärendet, samt

- 3) vilka överväganden som föranledde åklagaren att den 13 maj 2004, en månad innan ett eventuellt misshandelsbrott preskriberades, besluta att förundersökningen skulle ledas av polisen.

Åklagarmyndigheten kom in med ett remissvar jämte yttrande från chefsåklagaren KK, Norrorts åklagarkammare i Stockholm, samt upplysningar från kammaråklagaren BB.

BB

Ärendet lottades primärt in på grund av ansökan om besöksförbud avseende tidningen Expressen samt andra medier.

Till anmälan fogades en anmälan gjord den 11 april 2002 i Östergötland och avseende brott begångna den 15 juni 1999 samt underrättelseuppslag daterat den 15 juni 1999. Dessa anmälningar avsåg brott som normalt är polisledda när det inte finns någon som kan misstänkas för brottet. Eftersom det gått några år sedan dess kommer jag inte riktigt ihåg hur jag tänkte. Förmodligen tolkade jag det så att brottsanmälan skickades in för kännedom med anledning av besöksförbudet.

Underrättelserna i anmälan och underrättelseuppslag var svårförenliga. Jag har för mig att det fanns mer handlingar i ärendet och jag förstod inte heller varför man skjutit upp brottsrubricering i avvaktan på utredning eftersom en anmälan i vart fall innehöll anmälan om olaga hot och misshandel. Jag tyckte att det fanns anledning att hålla ett målsägandeförhör för att få klart för sig vad som låg bakom anmälningarna.

Jag kommer inte ihåg vilka kontakter jag haft med polisen under ärendets gång.

Då målsägandeförhöret äntligen kom stod det helt klart att det inte gick att identifiera någon misstänkt i ärendet och jag beslutade att förundersökningsledningen skulle återgå till polisen. Det beslutet kanske skulle ha fattats redan då besöksförbudsärendet avgjordes med eftersom det var så många oklarheter om vad som avsågs med de olika anmälningarna så avvaktade jag om det skulle komma fram något ytterligare under målsägandeförhöret.

KK

1) Ärendet initierades på kammaren den 24 april 2002. Assistentåklagaren LL hade då pratat med någon polisman, förmodligen CC, och sagt att ärendet skulle lottas in till kammaren eftersom det innefattade en begäran om besöksförbud. Polisen har noterat att det upplysts att lottad åklagare har vidare att besluta om fortsatta åtgärder med anledning av brottsanmälan. Den 25 april 2002 inkom handlingar från polisen. Det handlade dels om en begäran om besöksförbud mot tidningen Expressen och dels en anmälan angående en händelse som inträffade den 15 juni 1999. Någon misstänkt person fanns inte beträffande denna anmälan. Den 29 april 2002 meddelades ett negativt beslut beträffande besöksförbudet samt meddelade BB direktiv att målsäganden skulle höras. Som BB skriver är det inte lätt att förstå varför brottsrubriceringen var uppskjuten, men kanske hade detta sin grund i uppgifter från underrättelseuppslaget från 1999. Jag kan inte se att BB fattat något beslut om att inleda förundersökning. Jag ser heller inte något i de handlingar som finns på Åklagarkammaren att polisen har inlett förundersökning. Av polisens RAR-historik synes framgå att CC inlett en förundersökning den 25 april 2002. Vilket brott denna skulle avse kan jag inte besvara.

2) I diariet på Åklagarkammaren finns inte noterat några påminnelseåtgärder från åklagarens sida, och BB har också förklarat sig inte komma ihåg vilka kontakter hon haft med polisen. Det är en brist, men sedan en tid gäller det på kammaren att även muntliga kontakter med polisen, skall dokumenteras.

3) Förhör med målsägande kom till stånd den 15 april 2004, då det också framkom att hon ville att åtal skulle väckas mot tidningen Expressen, angående uppgifter i en artikel den 6 december 1998. Den 13 maj 2004 överlämnades denna del till Justitiekanslern, som den 24 maj 2004 beslöt att inte inleda förundersökning. Beträffande innehållet i övrigt i förhöret så kastade detta inget ljus över vem som kunde ha utfört

de anmälda gärningarna mot målsäganden. Därför beslöts den 13 maj 2004 att förundersökningsledningen skulle återgå till polisen.

Åklagarmyndigheten

Bedömning

Beträffande händelseförloppet hänvisas till chefsåklagarens yttrande.

När det gäller frågan när och av vem förundersökning inleddes i ärendet och för det fall att detta skedde den 25 april 2002 för vilket/vilka brott får jag anföra följande.

Av 1 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att ett beslut att inleda förundersökning skall sättas upp särskilt eller antecknas i akten. Det skall framgå vem som har fattat beslutet. I tillgängliga handlingar finns inte något sådant beslut. Kammaråklagare BB har i sitt yttrande inte explicit uttalat sig i frågan men av BB:s yttrande torde man kunna dra slutsatsen att BB utgått ifrån att polisen fattat beslut om att förundersökning skulle inledas när BB den 29 april 2002 lämnade polisen utredningsdirektiv. Vidare framgår att det i polisens RAR-historik finns antecknat att kommissarie CC den 25 april 2002 (samma dag som anmälan inkommit till kam-maren) fattat beslut om att inleda förundersökning dock inte för vilket/vilka brott. Avslutningsvis skall tilläggas att nu aktuell fråga inte synes ha varit föremål för närmare överväganden i de yttranden som har avgivits av berörda polismyndigheter.

När det gäller vilka eventuella åtgärder som åklagaren vidtagit för att påskynda handläggningen har BB i sitt yttrande uppgivit att hon inte kan komma ihåg vilka kontakter hon haft med polisen. I tillgängliga handlingar finns ingen uppgift om att åklagaren påmint polisen eller i övrigt haft någon kontakt med polisen i nu aktuell fråga.

Åklagaren lämnade den 29 april 2002 direktiv om att bl.a. målsäganden skulle höras. Förhöret hölls den 15 april 2004 och redovisades till åklagaren den 21 april 2004. Som berörda polismyndigheter uttalat i sina yttranden är det naturligtvis inte acceptabelt att en sådan förhållandevis enkel utredningsåtgärd skall ta i det närmaste två år att genomföra.

Av 1 a § förundersökningskungörelsen framgår att undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Detta innebär bl.a. att undersökningsledaren har att se till att förundersökningen bedrivs så skyndsamt som omständigheterna medger. BB kan mot bakgrund härav inte undgå kritik.

När det gäller frågan vilka överväganden som föranledde åklagaren att den 13 maj 2004, en månad innan ett eventuellt misshandelsbrott preskriberades, beslutat att förundersökningen skulle ledas av polis får jag hänvisa till vad BB uppgivit i sitt yttrande. Jag vill dock tillägga följande. Anmälan som inkom till åklagaren den 25 april 2002 innehöll sådana uppgifter från målsäganden att det fanns anledning att anta att målsägandens utsatts för olaga hot och misshandel den 14 eller 15 juni 1999 i Järfälla. Det anmälda olaga hotet, som får anses vara av normalgraden var redan preskriberat vid anmälningstillfället. Vad som återstod att utreda var den anmälda misshandeln. Någon känd gärningsman fanns inte.

Av 23 kap 3 § rättegångsbalken framgår att om förundersökningen inletts av polis-myndighet och är saken inte av enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen avseende brottet övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i annat fall överta ledningen när det är påkallat av särskilda skäl. Riksåklagaren har i samråd med Rikspolisstyrelsen utformat allmänna råd om ledningen av förundersökningen i brottmål (RÅFS 1997:12). Nämnda RÅFS ersätts fr.o.m. den 1 januari 2006 av Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (ÅFS 2005:9). Av nämnda RÅFS framgår att en förundersökning rörande misshandel normalt får anses vara av enkel beskaffenhet dvs. förundersökningen leds av polis-myndigheten.

Mot bakgrund härav hade åklagaren redan efter att beslut i besöksförbudsfrågan fattas den 29 april 2002 kunnat överlämna till polismyndigheten att leda förundersökningen rörande den anmälda misshandeln. Att åklagaren först den 13 maj 2004

återfört förundersökningen till polismyndigheten har som BB uppgivit sin grund i att det efter det att förhöret genomförts fortfarande inte fanns någon som skäligen kunde misstänkas för brottet. Det kan naturligtvis diskuteras om det har varit korrekt och ändamålsenligt att återföra förundersökningen till polismyndigheten särskilt som brottet snart skulle bli föremål för åtalspreskription.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaren men hördes inte av.

Bedömning

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken, RB). Enligt 1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen (1947:948), FuK, är det undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. När en förundersökning leds av en åklagare får denne enligt 23 kap 3 § andra stycket RB anlita biträde av polismyndighet för att verkställa förundersökningen. Han får också uppdra åt en polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Polismyndigheten i Stockholms län

Såvitt framgår av historiken i RAR-systemet beslutade kommissarien CC den 25 april 2002 att förundersökning skulle inledas i ärendet. Detta beslut registrerades emellertid inte i kriminaldiariet förrän den 10 augusti 2004. I de från polismyndigheten infordrade handlingarna fanns inte beslutet antecknat, och det är oklart om beslutet hade noterats på aktomslaget till ärendet. Jag vill med anledning härav erinra polismyndigheten om att ett beslut om inledande av förundersökning skall sättas upp särskilt eller antecknas i akten (1 a § första stycket FuK). Enligt min mening är det också lämpligt att ett sådant beslut omgående registreras i kriminaldiariet.

Polismyndigheten borde givetvis också ha noterat i polisanmälan de brott som AA anmälde, dvs. olaga hot och misshandel, och inte endast antecknat "brottsrubriceringen uppskjuten i avvaktan på utredningen". Detta inte minst för att kunna avgöra om det förelåg risk för att de anmälda brotten var preskriberade vid tiden för anmälan. Som Åklagarmyndigheten påpekat synes nämligen det anmälda olaga hotet ha varit preskriberat redan vid anmälningstillfället.

Utredningen ger vidare vid handen att det dröjde omkring fyra och en halv månad innan ärendet remitterades till Polismyndigheten i Östergötlands län för det av åklagaren begärda målsägandeförhöret. Med beaktande av vad FF upplyst i denna del föranleder denna tidsutdräkt inte något uttalande från min sida.

Det tog däremot mycket lång tid, ca ett år och sju månader, innan det begärda förhöret återredovisades till polismyndigheten. Som polismyndigheten anfört borde FF, som handläggare av ärendet, ha varit betydligt mer aktiv för att påskynda remissens handläggning hos Norrköpingspolisen.

Polismyndigheten i Östergötlands län

Som nyss sagts tog det polismyndigheten ca ett år och sju månader innan det begärda förhöret hölls. Ett sådant dröjsmål är naturligtvis helt oacceptabelt. Jag noterar att polismyndigheten kommer att se över rutinerna och systemet för uppföljning av utredningsverksamheten.

Åklagarmyndigheten

I ärendet har inte frågan om vem som hade fattat beslut i förundersökningsfrågan tydligt kunnat besvaras. I likhet med Åklagarmyndigheten anser jag dock att man av BB:s yttrande kan dra den slutsatsen att hon utgick från att polismyndigheten redan hade fattat beslut i frågan när hon gav sitt direktiv om att målsäganden skulle höras.

Det har inte kunnat klarläggas om BB vidtog några påminnelseåtgärder i ärendet. Hon kommer inte själv ihåg vilka kontakter hon hade med polisen under ärendets gång. Som sagts i det föregående är det emellertid förundersökningsledaren som har det övergripande ansvaret för förundersökningen. Det är inte tillräckligt att förundersökningsledaren endast utfärdar direktiv. Denne måste självfallet också följa upp och bevaka att direktiven följs. Jag vill också framhålla vikten av att muntliga kontakter med polisen i ett ärende dokumenteras. En sådan dokumentation är viktig, inte bara för att en efterhandsgranskning skall kunna göras, utan även för att i de fall en annan undersökningsledare övertar ansvaret för ärendet denne lättare skall kunna bilda sig en uppfattning om handläggningen. Jag noterar att KK upplyst att man numera dokumenterar muntliga kontakter med polisen.

I likhet med Åklagarmyndigheten anser jag att det kan diskuteras om det var ändamålsenligt att den 13 maj 2004 återföra förundersökningen till polismyndigheten – inte minst eftersom brottet snart skulle bli föremål för preskription. BB har som förklaring uppgett att det genom de uppgifter som kom fram i målsägandeförhöret stod klart att det inte gick att identifiera någon misstänkt i ärendet. Frågan är då vad hon förväntade sig att polismyndigheten som förundersökningsledare skulle kunna vidta för åtgärder för att föra förundersökningen framåt. Som framgått ovan skall nämligen en förundersökning läggas ned om det inte längre finns skäl att fullfölja den.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det finns anledning att rikta kritik mot såväl polismyndigheterna som åklagaren för handläggningen av ärendet.

Vad som kommit fram i övrigt föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.